

rodne izobrazbe, tedaj bi bila ta raba dandanes najbrž že utrjena. Toda tačas se ni zganil nobeden naših pismoukov ter se pobrigal za ortocpiko v ljudski šoli, in tako so učitelji, sami sebi prepuščeni, po svoji pameti ali nespameti, učili, da črka / se izgovarja kot glas /; in celo naravno je, da pri tem niso delali nikakršnega razločka med srednjim in trdim l-om; do tega so jih tirali že sami oziri na črkovanje. Kdo bi si upal ali mogel sedaj po tridesetih letih to prakso strmoglaviti, tudi ko bi se dala »bezjaška« izreka sonantnega l-a vkovati v tako tesno pravilo, kakor je zloglasni, pomanjkljivo sestavljeni § 11. Levčevega pravopisa? — Torej tudi tukaj velja: *Quieta non move!*

Omenjeni četrti postulat ni naša iznajdba; saj tiči takorekoč v bistvu pravopisja, in njegova moč se pokaže v vsakem pravopisu v njega razvitku prej ali slej; ali uvaževanje tega postulata je v nas Slovencih pravo Kolumbovo jajce, in da je je našel ali Levstik ali Škrabec ali Pleteršnik, bi nam bilo prihranjenega mnogo neplodnega in brezuspešnega novotarjenja, s katerim so se ljudje po nepotrebnem begali. Toda čemu bi rekriminacije delali; ravno brezuspešnost mnogih Levstikovih, Škrabčevih in Pleteršnikovih etimoloških in historičnih novotarj naj bi naše vplivne in odločilne pravopisnike uverila, da je s tistim postulatом vsekakor treba računati. Še ni prekesno; po ljudski sodbi, ki se je baš sedaj izvršila nad Levčevim pravopisom, je postala neizogibna le-toga remedura; naj se pri le-toj primerno uvaži tudi četrto pravopisno pravilo: *Quieta non move!*

Pregled letošnjih srednješolskih programov nam ni napravil mnogo veselja. Pisani so seveda — izimši izvestje nižje gimnazije ljubljanske — v nemščini, in bati se je, da nam še ta bela vrana počrni prihodnje leto, ko se menda mala gimnazija ljubljanska razširi v veliko; kajti po programih novomeške in ljubljanske velike gimnazije sodeč, je zakon narave tak, da izvestje velike gimnazije ne sme biti slovensko. Res, žalostno je videti, da smo v Avstriji edini narod, ki nima nobene svoje gimnazije, sploh nobenega celega srednjega učilišča v svojem jeziku, a naši veliki politiki se strastno prepirajo o najvišjih problemih političnega visokoslovja ter se zato ne utegnejo baviti s takimi malenkostmi, kakor je poslovenjenje naših velikih gimnazij, katero je bilo nekdanj skoro najvažnejša točka našega narodnega programa.

Popolnoma v soglasju s to našo mizerijo so seveda tudi razprave v izvestjih, ki so kajpada vse nemške, izimši zopet razpravo v izvestju male gimnazije ljubljanske (»Konstantin Veliki kot vojak«, spisal kot nadaljevanje razprave: »Konstantin Veliki kot kristjan« v izvestju l. 1895/6. prof. Jos. Jenko). Tudi letno poročilo novomeške gimnazije ima betvico slovenščine, namreč: »Govor ravnateljev ob vladarski petdesetletnici Nj. c. in kr. apostolskega Veličanstva cesarja Franca Jožefa I.« Da je bil govor slovenski, je pač ustrezalo faktučnim jezikovnim razmeram te gimnazije; zato tem bolj v lice bije ostalo nemški pisano izvestje, ki je vendar v prvi vrsti namenjeno našemu slovenskemu občinstvu. — Pisatelji drugih razprav, večinoma naši rojaki ali polrojak (Vodušek, Markič, Svoboda, Belar . . .), pa so začutili potrebo, prinesiti svoje darilce na oltar nemške »almae matris«; naj si zato oceno svojih dušnih plodov izposlušajo od nemških kritikov; želimo jim le, da bi jim bili le-ti milejši nego oni ocenjevalci v Zarnckejevem »Centralblattu«, ki je nekemu nemški piščemu razpravljaju našemu prav suho povedal, da to, kar je dobrega v njegovi razpravi, ni novo, a to, kar je novo, ni dobro. Da se pa sili neki naš parojak, ki

bi bil menda rad nekak Deschmann-redivivus, med nemške učenjake, je tem smešnejše, ker so nam njegove tako imenovane »študije« strokovnjaki označili naravnost kot šarlatansko delo.

Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika. Napisao dr. T. Maretić, kr. sveuč. prof. 1899. Štampa i naklada knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch). Zagreb. (VI + 700 str.). Cijena for. 4.50.

Izraz »književnog« vzbuja našo pozornost in radovednost. Že v prvih vrstah »Predgovora« najdemo pojasnilo: »Pored svih dojakošnjih hrvatskih i srpskih gramatika odavna ljudi, kojima je stalo do čista i dobra jezika, osjećaju nestašicu knjige, koja bi im bila podpuno i pouzdano rukovodstvo pravilnoga današnjega književnog jezika. Tu nestašicu hoće da ukloni ova knjiga.« S tem je tudi označeno stališče te namenoma bolj praktične knjige nasproti »istorički« in »poredbeni« gramatiki.

Ta znamenita slovnica¹⁾ dobro dojde vsem hrvaškimi in srbskim krogom, saj vsi hočejo, »da im se reče, kako je danes što u književnom jeziku, što je u njemu dobro, što li nije«. — Ali »književni jezik« — to je večkrat preporen pojem. Kolikor je mogoče meni soditi, je tukaj krenil Maretić pravo pot. Kot viri knjiž. jezika, iz katerih zajemlje, izvzemši le malo slučajev, kjer nasprotujejo temu dovolj tehtni razlogi, in kot merilo v dvomnih slučajih veljajo 1) Vuk Štefanović Karadžić,²⁾ 2) Daničić in 3) narodno blago.

Podrobna ocena te knjige je naloga strokovnih listov; kolikor morem jaz presoditi, je delo dobro urejeno, natančno in dovolj obširno; prav primerno je, da je v njem zbrano vse, kar sploh spada v področje »slovnice«: »Pristup«, v katerem je povedano nekaj splošnega o jeziku in pisavi, »glasovi«, »oblici«, »tvorba riječi«, »sintaksa« in poseben prilog »stilistika«. Da pozna pisatelj tudi moderne težnje filologov, kaže poglavje str. 21. sl. »Fiziologija glasova«. — Zanimivi — in pisateljevo lastno delo — so nekateri statistični podatki (str. 10. sl.), posebno o razmerju med samoglasniki in soglasniki v raznih jezikih, iz katerega se pokaže, je li jezik trd ali mehak; n. pr. hrvaščina ima samoglasnikov 46.47%, nemščina 38.86, poljščina 41.43, ruščina 41.69, češčina = latinščina 43.09, franc. 43.36, grščina 46.01, ital. 47.73, staroslovenščina 48.37. — Vpoštevanja vredno je tudi, kar pravi Maretić v § 37.

~~glagolna padežna upotreba, čim bolj je jasna, pravilnejša, piteljina, kratka, okla-~~
515. držati se onoga, što se latinski veli: *quieta non movere*«.

Pravila v »sintaksi« veljajo često tudi za slovenščino; nje razdelitev je taka, kakršno imajo šolske knjige, pozna pa se ji tudi Miklošičev vpliv. — V § 474. je nedostatek, ki ga imajo vse naše praktične slovnice: ne razlikujejo se medialni in refleksivni glagoli, sploh se dovolj ne pojasni refleksivnost. Čas bi že bil, da bi se ta za učenje tujih jezikov tako važna razlika vendar že jasno razpletla. — Za zglede v obliki celih stavkov nima knjiga — v kvar preglednosti — posebnega tiska.

¹⁾ Obenem je izšel »izvadak« iz nje: »Gram. hrvatskoga(!) jezika za nižje razrede srednjih škola«. Ta izdaja bi najbrž — ne poznam je — zadostovala onim, ki imajo manjše zahteve.

²⁾ Pomembno je, da tako sodi Hrvat! Prezreti se tudi ne sme oni »ili« v naslovu.